

Johanna Kallio & Arttu Saarinen

Katutason byrokraattien käsitykset työttömistä ja työttömyysturvasta

Abstrakti

Tutkimme artikkelissa, miten katutason byrokraatit asennoituvat työttömiin ja työttömyysturvaan Suomessa. Tutkimuskysymykset ovat: (1) Miten erilaisia organisaatioita ja auttamisen normeja edustavat katutason byrokraatit asennoituvat työttömiin ja työttömyysturvaan?, (2) onko heidän näkemyksissään eroja?, (3) miten ammatillisuuteen, taloudelliseen tilanteeseen ja ideologiaan liittyvät tekijät selittävät heidän käsityksiään? ja (4) kytkeytyvätkö normatiiviset näkemykset työttömistä työttömyysturvan kannatukseen? Tutkimuksen aineistona käytämme syksyllä 2011 hyvinvointiyhteiskunnan ammattilaisilta kerättyä kyselyä. Tulosten mukaan katutason byrokraatit suhtautuvat valtaosin myönteisesti työttömiin. Sosiaali- ja diakoniatyöntekijöiden näkemykset työttömistä ovat myönteisempiä kuin Kelan tai työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijöiden. Samoin edelliset ovat valmiimpia nostamaan työttömyysturvan tasoa. Pidempään alalla työskennelleet, taloudellisia vaikeuksia kohdanneet sekä vasemmistopuolueita ja vihreitä äänestäneet suhtautuivat positiivisemmin työttömiin ja kannattavat useammin työttömyysturvan tason nostoa kuin muut. Myönteisesti työttömiin suhtautuvat kannattavat työttömyysturvan parantamista useammin kuin heitä kriittisesti arvioivat.

Johdanto

Kysymys, onko yksilö ansainnut tulla autetuksi, on keskeinen *deservingness*-tutkimuksessa. Julkinen ja henkilökohtainen mielikuva avuntarvitsijoista ja heidän käyttäytymisestään ohjaa mitä ilmeisimmin kansalaisten auttamisvalmiutta. Puhutaan ansaitsevuuden kriteereistä, jotka täytettyään ahdinkoon joutunut on ansainnut saamaan tukea. Avuntarvitsijalta odotetaan, että hän on syytön tilanteeseensa, todella avun tarpeessa ja nöyrä sitä saadessaan. Hänen ahdinkonsa tulisi olla seurausta esimerkiksi rakenteellisista

voimista tai vääjäämättömistä tapahtumista – ei laiskuudesta. Avunantajan on puolestaan pystyttävä samaistumaan työttömään ja hänen tilanteeseensa. Kyse on myös vastavuoroisuudesta: yksilö nähdään sitä oikeutetumpana tukeen, mitä enemmän hän on osallistunut tai tulevaisuudessa osallistuu sosiaaliturvan rahoitukseen. (van Oorschot 2000; 2006; Albrekt Larsen 2006.)

Yhteiskuntapoliittisesti relevantiksi ansaitsevuustutkimuksen tekee se, että näkemykset apua tarvitsevien ominaisuuksista ja

käyttäytymisestä kietoutuvat sosiaaliturvan legitimitettiin. Järjestelmiä, joiden asiakkaat mielletään moraalisesti ”ansaitsevina”, ollaan valmiimpia rahoittamaan ja kehittämään. Esimerkiksi toimeentulotuen matala kannatus on todennäköisesti seurausta siitä, että tarveharkintaisen järjestelmän piirissä ollaan erityisen kiinnostuneita asiakkaiden käyttäytymisestä (Kangas 1995; Sihvo & Uusitalo 1993). Yhdysvaltalaisen sosiaaliturvan kehittämättömyyttä ja heikkoa kannatusta on jopa selitetty sillä, että yleinen näkemys maassa on, että köyhät ovat itse syyllisiä ahdinkoonsa (ks. esim. Alesina & Glaeser 2004).

Ansaitsevuustutkimusta on tehty enemmän ulkomailla kuin Suomessa. Suurin osa tutkimuksista käsittelee eurooppalaisten näkemyksiä ja maiden välisiä eroja (van Oorschot 2006; Albrekt Larsen 2006; van Oorschot & Uunk 2007; van Oorschot 2008). Harvoissa tutkimuksissa ansaitsevuus on operationalisoitu siten, että keskiössä ovat avuntarvitsijan ominaisuudet ja käyttäytyminen. Sen sijaan aihetta on lähestytty kysymyksillä siitä, kuinka huolestunut yksilö on eri elämäntilanteissa olevien sosiaalisesta asemasta tai kuinka oikeutettuina näkee heidät sosiaaliturvaan. On osoitettu, että kansalaiset ovat vähiten huolestuneita tai toisin sanoen vähiten valmiita auttamaan maahanmuuttajia ja työttömiä. (Appelbaum 2001; 2002; Kangas 2003; Halleröd 2004; van Oorschot 2006; 2008.) Kansainvälisessä tutkimuksessa (Albrekt Larsen 2006) avunpyytäjien ominaisuuksia ja käyttäytymistä on mitattu lähinnä sillä, tukevatko vastaajat köyhyyden yksilöllistä selitysmallia eli väitettä ”Köyhät ovat laiskoja ja heiltä puuttuu halu ratkaista ongelmansa”.

Katutason byrokraattien mielipiteitä työttömyysturvasta ja ylipäättään tulonsiirroista on tutkittu vähän (ks. kuitenkin Dellgran & Höjer 2005; Weiss-Gal & Gal 2007; Ristimäki 2008). Kallio ym. (2013) sivuavat aihetta artikkelissaan, jossa käsitellään pohjoismaisten sosiaalityöntekijöiden mielipiteitä työttömistä. Tulosten mukaan sosiaalityöntekijöistä vain harvat suhtautuvat työttömiin syyt-

tävästi. Myös tutkimukset, joissa vertaillaan erilaisten byrokraattiryhmien mielipiteitä, ovat harvinaisia. Poikkeuksen tekee Kallion (2013) artikkeli. Siinä osoitetaan, että katutason byrokraattien näkemykset toimeentulotuen saajista olivat pääsääntöisesti myönteiset vaikka eroja byrokraattiryhmien väliltä löytyi: kelalaiset olivat kriittisempiä kuin sosiaali- ja diakoniatyöntekijät. Sen sijaan kansalaismielipidetutkimuksia on tehty aiheesta paljon. Kotimaisista ja eurooppalaisista tutkimuksista selviää, että työttömyysturva kannatetaan vähemmän kuin monia muita tulonsiirtoja (Forma 2002, 303; Blekesaune & Quodagno 2004, 420; van Oorschot 2006, 30).

Tutkimme tässä artikkelissa, miten katutason byrokraatit asennoituvat työttömiin ja työttömyysturvaan Suomessa. Katutason byrokraateilla on perinteisesti tarkoitettu julkisen sektorin virassa olevia henkilöitä, jotka toimivat asiakastyössä, laativat viranomaispäätöksiä ja käyttävät harkintaa. Katutason byrokraattien näkemysten ja mielipiteiden tutkiminen on tärkeää siksi, että heillä on merkittävästi harkinta- ja toimeenpanovaltaa. Heidän toimintansa määrittelee lopulta sen, millaiseksi laissa määritelty sosiaalipolitiikka käytännössä muodostuu. (Lipsky 1980; Ellis 2007; Evans 2010.) Toimeenpanoprosesseihin voivat vaikuttaa ammattilaisten näkemykset esimerkiksi sosiaalisten ongelmien syistä tai stereotyyppiä erilaisista asiakasryhmistä. Näkemykset ja mielipiteet kytkeytyvät mahdollisesti byrokraattien ammatilliseen toimintaan eli siihen, miten he kohtelevat asiakkaitaan. (Keiser 1999; Ellis 2007; Reingold & Liu 2008.) Mielenkiintoista on myös se, miten kansalaiset ovat kokeneet julkisissa virastoissa asioimisen ja millaista palvelua he ovat saaneet, sillä nämä kytkeytyvät kansalaisten hyvinvointivaltiolle osoittamaan tukeen. Kielteiset kokemukset heikentävät luottamusta eri valtiollisiin organisaatioihin. (Kumlin 2002; 2007.)

Tarkastelemme tässä artikkelissa poikkeavatko erilaisia organisaatioita, ammatikuntia ja avun normeja edustavien byro-

kraattien, eli kuntien sosiaalityöntekijöiden, kirkon diakoniatyöntekijöiden, Kelan ja yksityisten työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijöiden, näkemykset ja mielipiteet toisistaan. Pohdimme, miten ammatillisuuteen, taloudelliseen tilanteeseen ja ideologiaan liittyvät tekijät kytkeytyvät katutason byrokraattien näkemyksiin työttömistä ja työttömyysturvasta. Lisäksi tutkimme, kytkeytyvätkö normatiiviset näkemykset työttömistä työttömyysturvan kannatukseen.

Keitä ovat katutason byrokraatit ja missä he työskentelevät?

Kuntien sosiaalityöntekijät, kirkon diakoniatyöntekijät, Kelan ja yksityisten työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijät toimivat hyvinvointiyhteiskunnan eri sektoreilla, mutta kohtaavat kaikki ammatissaan työttömiä. Heidän työnkuvansa muistuttavat Lipskyn (1980) katutason byrokraattia siinä, että jokainen heistä toimii asiakastyössä, tekee kansalaisia koskevia päätöksiä ja käyttää harkintaa. Kaikkia neljää tutkimaamme katutason byrokraattiryhmää yhdistävät tietyt tekijät, mutta samalla niiden väliltä on löydettävissä perustavaa laatua olevia eroavaisuuksia (ks. tarkemmin kootusti taulukko 1). Erot saattavat vaikuttaa merkittäväällä tavalla mielipiteisiin työttömistä ja työttömyysturvasta.

Julkista sektoria tässä tutkimuksessa edustavat kunnan sosiaalityöntekijät ja Kelan käsittelijät, yksityistä toimijaa yksityisten työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijät ja vapaaehtoissektoria kirkon diakoniatyöntekijät, jotka ovat suurin vapaaehtoissektorin toimija Suomessa (Juntunen 2011). Ryhmillä on siten Lipskyn (1980) määrittelemän katutason byrokraatin kanssa paljon yhteistä, mutta erityisesti diakoniatyöntekijät poikkeavat byrokraateista siinä, ettei heillä ole kytköstä julkiseen sektoriin, lainsäädäntöön ja täten viranomaispäätöksiin. Yksityisten työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijät puolestaan tulevat lähemmäksi Lipskyn käsitettä kuin diako-

niatyöntekijät, sillä he käsittelevät veroluonteisilla maksuilla kerättyjä varoja, vaikka toimivatkin yksityisellä sektorilla.

Valitut byrokraatit työskentelevät paitsi eri sosiaaliturvan sektoreilla, myös varsin erilaisissa organisaatioissa, joissa kaikissa on omanlainen organisaatiokulttuurinsa epävirallisine sääntöineen ja tapoineen. Sosiaalityöntekijät tekevät töitä julkisen sektorin asiantuntijaorganisaatioissa, joissa on sekä kollegiaalisen¹ että byrokraattisen organisaation piirteitä. Näitä asiantuntijaorganisaatioita voidaan kutsua professionaaliksi byrokraatioiksi, joissa työntekijöillä on yliopistotasaisen koulutuksen tuomaa asiantuntijavaltaa. (Evans 2010; 2012.) Asiantuntijavallan avulla professiot pyrkivät paitsi auttamaan asiakkaitaan myös ajamaan omia intressejään (ks. Freidson 2000). Kansainvälisessä tutkimuksessa on käytetty termiä hyvinvointivaltion professiot (*welfare state professions*). Termillä tarkoitetaan vakiintuneita ammattiryhmiä, jotka ovat kasvaneet julkisen sektorin laajentuessa. Tällaisia ovat esimerkiksi sosiaalityöntekijät, opettajat ja lääkärit. (Esim. Evertsson 2000.) Sosiaalityöntekijöitä voidaan pitää professiona, koska heillä on korkeakoulutus, selkeät pätevyysvaatimuksen, eettiset ohjeistukset ja oma ammattiliitto (vrt. Freidson 2000).

Varsinaisten professioiden lisäksi julkisen sektorin kasvun myötä toisen maailmansodan jälkeen on syntynyt myös muita suorittavampaa työtä tekeviä byrokraateiksi kutsuttuja ryhmiä. Kelan käsittelijät työskentelevät virastossa, jossa on paljon piirteitä Lipskyn (1980) kuvaamasta perinteisestä byrokraattisesta organisaatiosta. Näitä ovat esimerkiksi

1 Kollegiaalisella organisaatiolla tarkoitetaan virastoa, jossa vain ammattilaiset voivat valvoa työtä. Puhutaan työn kollegiaalisesta kontrollista. Kollegiaalisessa organisaatioissa ammattilaiset / asiantuntijat osallistuvat päätöksentekoon, mistä johtuen organisaatio hierarkia on matala. Tällaisessa organisaatioissa katutason työntekijöiden valvonta on vähäistä. Esimiehet ovat professionaalisia johtajia eli heillä on ammattiin vaadittava korkea koulutus, kuten tässä tapauksessa maisteriopinnot sosiaalityöstä. Organisaatioissa ovat käytössä hyvät käytännöt ja työtä määrittää kaksoisohjaus, joka koostuu byrokraatiasta ja professionaalisuudesta. (Evans 2010; 2012.)

tarkat säännöt ja päätöksentekoproseduurit. Työttömyysvakuutuskäsittelijät tekevät samantyyppisiä töitä yksityisissä asiakaspalvelu-ryhtyksissä. Kirkon diakoniatyöntekijät ovat osa tunnustuksellista organisaatiota, ja heidän työnsä lähtökohta on kristillinen ja sielunhoidollinen. Hei eivät ole yhtä vahvasti liitoksissa hyvinvointivaltion viralliseen päätöksentekoon kuin muut kolme ryhmää. Kuitenkin he ovat selkeä osa hyvinvointiyhteiskuntaa ja toisaalta heillä on suhde valtioon jo pelkästään valtionkirkkoinstituution kautta. Diakoniatyöntekijöiden työssä yhdistyy konkreettinen auttaminen ja kristillinen sielunhoito. (Juntunen & Saarela 2009; Pyykkö 2011.) Kirkkojärjestyksen (4 luku, pykälä 3) mukaan ”Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta”. Sosiaalityöntekijöiden ammattieettiset periaatteet nojaavat puolestaan ihmisoikeuksien ja -arvon korostamiseen sekä yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen (Talentia 2005). Vakuutuskäsittelijöillä ei vastaavaa yhteistä arvopohjaa ole. Heillä ei myöskään ole selkeitä pätevyysvaatimuksia, ja siksi koulutustaustat näihin ryhmiin kuuluvilla ovat varsin moninaiset (perusasteen koulutuksesta yliopistotutkintoon). Siksi heitä ei voida pitää professioina.

Erilaisten työskentelyorganisaatioiden lisäksi myös byrokraattien työnkuvat poikkeavat toisistaan. Kelan käsittelijöiden työ muistuttaa eniten Weberin (1947) klassista byrokraattia. He toimivat julkisella sektorilla, tekevät töitä suomalaisen sosiaaliturvan universaaleimpien etuuksien kanssa, ja lainsäädäntö, organisaation normit sekä ohjeistukset määrittelevät tiukasti heidän työtään. Kelan katutason käsittelijöillä on tarkat proseduurit, miten päätökset tulisi tehdä. Myös sääntöihin perustuva esimieskontrolli kuuluu Kelan kaltaisiin byrokraatioihin. Tästä johtuen Kelan käsittelijöillä on vähemmän harkintavaltaa kuin sosiaali- ja diakoniatyöntekijöillä. Vähän harkintavaltaa omaavat

myös yksityisten työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijät. Sosiaalityöntekijöiden työnkuvaa määrittävät puolestaan tarveharkinta (etenkin toimeentulotuen myöntämisessä) ja kontrolli muun muassa työttömien aktiivoinnin kautta. Selvästi eniten harkintaa työssään käyttävät kuitenkin diakoniatyöntekijät. Heillä on velvollisuus auttaa, mutta asiakkaista kenelläkään ei ole subjektiivista oikeutta apuun, toisin kuin joissain tapauksissa julkisella sektorilla. (Juntunen 2011, 13, 118.) Diakoniatyöntekijöitä kuvaakin paremmin termi semiprofessio. Heidän pätevyysvaatimuksistaan päättää piispainkokous. Diakoneilla ei ole omaa tieteenalaa tai yliopistollista koulutusta, vaan heidän koulutuksensa vastaa laajuudeltaan sairaanhoitajien, sosionomien tai fysioterapeuttien vastaavaa.

Valitut katutason byrokraatit eroavat toisistaan siinä, että he kohtaavat työssään erilaisia työttömiä. Yksityisten työttömyysvakuutuslaitosten asiakkailla on selvä kytkös työmarkkinoihin, koska kyse on ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta, jonka saaminen vaatii työhistoriaa ja kassan jäsenyyttä. He ovat näin tekemisissä vain ja yksinomaan työttömien kanssa. Heidän asiakkaidensa taloudellinen tilanne on oletetusti paras, koska asiakkaat hakevat tai saavat ansiosidonnaista, tasoltaan työttömyyden peruspäivärahasta ja työmarkkinatuesta poikkeavaa, työttömyysrahaa. Kelan käsittelijät kohtaavat työssään puolestaan hyvin erilaisia työttömiä, joiden työttömyysetuutena ovat joko peruspäiväraha tai työmarkkinatuki. Sosiaalityöntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden asiakkaita ovat sekä työssä olevat että erilaiset työttömät. Sosiaalityön asiakkaana olevien työttömien taloudellinen tilanne on heikko ja työttömyys usein pitkittynyt. Asiakaskunnan muodostavat lähinnä pitkäaikaistyöttömät, nuoret työttömät ja moniongelmaiset huono-osaiset, joiden kytkös työmarkkinoihin on heikko. Sosiaalityöntekijöiden työhön liittyy etenkin nuorten työttömien aktiivointi (van Aerschoot 2011). Diakoniatyöntekijöiden apua jaetaan puolestaan niin sanotulta viimeiseltä luukul-

ta. Ajatus viimeisestä luukusta liittyy siihen, että diakoniatyöntekijöiden asiakkaat eivät ole tulleet autetuksi (tarpeeksi) julkisen sosiaaliturvan puitteissa. Asiakkaista enemmistö on työikäisiä, joiden taloudellinen tilanne on kriisiytynyt. Suurimman autettavien ryhmän muodostavat työttömät, moniongelmaiset ja monivelkaiset, jotka ovat vajonneet kaikkien julkisten turvaverkkojen läpi. Sosiaali- ja diakoniatyön asiakkaista osa on jäänyt pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolelle, ja he elävät syvässä köyhydessä. (Juntunen & Saarela 2009; Kainulainen ym. 2009; Juntunen 2011.)

Eroa byrokraattiryhmien välillä on lisäksi siinä, kuinka paljon he kohtaavat työssään työttömiä. Yksityisten työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijät ovat yksinomaan tekemisissä työttömien kanssa, kun taas Kelan käsittelijät pääosin vain silloin kun työttömyysturva kuuluu heidän työtehtäviinsä. Sen sijaan (pitkäaikais)työttömät muodostavat suuren osan diakonia- ja sosiaalityöntekijöiden asiakaskunnasta.

Edellä mainituista eroista ja aikaisempien tutkimustulosten pohjalta muotoilemme kaksi ensimmäistä hypoteesiamme seuraavasti:

H1: Katutason byrokraattien suhtautuminen työttömiin ja työttömyysturvaan on positiivista.

H2: Katutason byrokraattien näkemykset poikkeavat toisistaan. Sosiaali- ja diakoniatyöntekijät suhtautuvat positiivisemmin työttömiin ja kannattavat useammin työttömyysturvan tason parantamista kuin Kelan ja työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijät.

Katutason byrokraattien näkemysten taustatekijät yksilötasolla

Perinteisesti mielipidetutkimuksessa on pitäyditty (yksilötasolla) intressejä ja ideologiaa kuvaavissa tekijöissä, kun on pyritty ymmärtämään kansalaisten hyvinvointivaltiota koskevia asenteita (Jaeger 2006; 2009).

Sosiaalipoliittisia näkemyksiä, kuten käsityksiä huono-osaisuudesta ja sen syistä, on selitetty myös tietoisuudella sosiaalisista ongelmista ja kokemuksella omasta sosiaalisesta asemasta (esim. Lepianka 2007; Lepianka ym. 2010). Tämän tutkimuksen keskiössä ovat katutason byrokraatit. Ymmärtääksemme paremmin heidän näkemyksiään työttömistä ja työttömyysturvasta, tarvitaan työhön liittyviä taustatekijöitä. Näitä tekijöitä tutkimuksessa ovat työkokemus ja koulutus.

Sosiaalityöntekijöiden mielipiteitä tarkastelevien tutkimusten mukaan pitkään alalla työskennelleet suhtautuvat ymmärtäväisemmin huono-osaisiin kuin juuri alalle siirtyneet. Kokeneet sosiaalityöntekijät syyttävät köyhiä harvemmin tilanteestaan ja epäilevät harvemmin työttömien työmoraalia ja vilpittömyyttä kuin vähän aikaa alalla työskennelleet. (Jones 1994; Kallio ym. 2012; Blomberg ym. 2013.) Työkokemuksen merkitys näkemyksissä voi perustua sosiaalisten ongelmien kohtaamisen määrään tai sukupolvivaikutukseen. Tutkimusten mukaan ilmiön kohtaaminen, tietoisuus ja vuorovaikutus lisäävät positiivista suhtautumista esimerkiksi köyhiin ja kodittomiin. Mekanismin on ajateltu toimivan niin, että kohtaaminen ja tieto poistavat negatiivisia stereotypioita, tunteita ja pelkoja. (Pettigrew 2008.) Kohtaaminen mahdollisesti lisää byrokraattien tietoja huono-osaisuuden taustalla vaikuttavista monimutkaisista prosesseista.

Koulutusaste jakaa kansalaisten ja katutason byrokraattien näkemyksiä huono-osaisista. Korkeasti koulutetut ovat valmiimpia auttamaan huono-osaisia kuin matalasti kouluttautuneet. Kouluttamattomat korostavat avuntarvitsijaan liittyviä negatiivisia piirteitä, kuten laiskuutta. (Kangas & Sikiö 1996, 116–117; Niemelä 2008.) Tämä voi johtua siitä, että korkea koulutus lisää yksilöiden kykyä ymmärtää yhteiskunnan rakenteita, sosiaalisia mekanismeja ja huono-osaisuutta (Kallio 2010, 42–43).

Todennäköisesti merkityksellistä katutason byrokraattien näkemysten kannalta on se,

Taulukko 1. Valittujen ammattiryhmien väliset erot työhön liittyen.

Koulutus (nykyiset vaatimukset)	Professio	Byrokraatti	Työskentelysektori	Avun kriteerit	Harkintavallan määrä	Ideologinen tausta	Millaisia työttömiä kohtaa työssään?	Kohtaamisen määrä työssä
Sosiaalityöntekijät	maisteri sosiaalityöstä	kyllä (professionaalinen byrokraatti)	julkinen / kunta	tarveharkinta	paljon	omat ydinarvot	huono-osaisia, joilla heikko työmarkkina-asema	paljon
Diakoniatyöntekijät	sosionomi amk/ sairaanhoitaja amk	osittain: asema muistuttaa professionaalista byrokraattia	vapaaehtoinen/ kirkko	vapaaehtoisuus/ tarveharkinta	paljon	kristillinen	huono-osaisia, joilla heikko työmarkkina-asema	paljon
Kelan etuuskäsitteilijät	pääosin ammattikoulu/-opisto	kyllä	julkinen	universaalisuus	vähän	ei	vaihtelee työtehtävien mukaan	vaihtelee työtehtävien mukaan
Yksityisten työttömyysvakuutuslaitosten käsitteilijä	pääosin ammattikoulu/-opisto	osittain: asema muistuttaa byrokraattia	yksityinen	ansio-sidonnaisuus	vähän	ei	toimeentulevia, joilla vahvaho kytkös työmarkkinoihin	paljon/ainoastaan

onko vastaaja suorittanut sosiaalialan koulutuksen vai ei. Alan koulutus lisää mahdollisesti ymmärrystä sosiaalisista ongelmista ja niiden taustoista. Ajatuksen puolesta puhuvat tutkimukset, joissa on tarkasteltu sosiaalityön opiskelijoiden sosiaalipoliittisia näkemyksiä (Weiss ym. 2005; Ljubotina & Ljubotina 2007). Näiden tutkimusten tulosten mukaan näkemykset kytkeytyvät siihen, kuinka pitkällä vastaaja on sosiaalityön opinnoissaan, sillä hyvinvointivaltion kannatus eri tavoin mitattuna lisääntyy opintojen edetessä. (Esim. Weiss ym. 2005.) Oletusta tukevat myös tulokset, joiden mukaan sosiaalityön opiskelijat selittävät useammin köyhyyttä rakenteellisilla tekijöillä kuin muut opiskelijat (Ljubotina & Ljubotina 2007). Lisäksi on havaittu, että sosiaalityöstä valmistuneet maisterit syyttävät köyhiä vähemmän tilanteestaan ja epäilevät harvemmin työttömien työmoraalia ja vilpittömyyttä kuin epäpätevät sosiaalityöntekijät (Blomberg ym. 2013; Kallio ym. 2013).

Aiempien tutkimusten mukaan ihmisten omakohtainen taloustilanne muokkaa heidän mielipiteitään huono-osaisuuden syistä. Nimenomaan subjektiivisesti koettu talousahdinko lisää vastaajan todennäköisyyttä uskoa köyhyyden rakenteellisiin syihin. Tulokset viittaavat siihen, että samaistumista apua tarvitseviin ja ymmärrystä heidän ahdinkoonsa lisäävät yksilön nykyiset talousvaikeudet tai se, että hän on kokenut elämänsä aikana köyhyyttä. (Lepianka 2007; Niemelä 2009; Lepianka ym. 2010.) Toisaalta on viitteitä siitä, että alimmissa tuloluokissa olevat haluavat erottua niistä köyhistä, jotka elävät sosiaaliturvan varassa. Toisin sanoen ne, jotka kamppailevat pysyäksään pois köyhyydestä, ovat varsin syyllistäviä mielipiteissään. Tarve erottua liittyy siihen, että köyhyys ja viimesijaisen turvan asiakkuus nähdään häpeällisenä. (Bullock 2004.) Talousvaikeuksissa olevat voivat ajatella, että jos he sinnittelevät ja selviävät ilman tukea, tulisi niin tehdä muidenkin.

Kansalaisten tai hyvinvointivaltion byrokraattien näkemyksiä huono-osaisista tai

huono-osaisuuden syistä on harvoin pyritty selittämään yksilön puoluekannalla. Sen sijaan vastaajan uskonnollisuus ja arvonäkökulmat ovat olleet kohtaamisen, henkilökohtaisten talousvaikeuksien ja yhteiskunnan huono-osaisuuden tiedostamisen ohella kyseisen tutkimusalan keskiössä (esim. Lepianka 2007; Ljubotina & Ljubotina 2007). Weissin ym. (2002) mukaan sosiaalityöntekijöiden poliittinen samaistuminen on yhteydessä näkemyksiin hyvinvointivaltiota ja köyhyyden syistä: Poliittisella akselilla itsensä oikealle sijoittaneet ovat jyrkempiä mielipiteissään kuin muut. He syyllistävät enemmän köyhiä tilanteestaan ja kannattavat vähemmän laajaa hyvinvointivaltiota. (Ks. myös Rehner ym. 1997.) Samanlaisiin tuloksiin on päädytty myös kansalaisten keskuudessa (Lepianka 2007; Lepianka ym. 2010). Poliittinen samaistuminen on yksi merkittävimmistä sosiaalipoliittisista mielipiteistä erottelevista tekijöistä. Poliittisesti itsensä oikealle sijoittaneet kannattavat vähiten työttömyysturvaa ja tukevat yleensäkin vähiten kollektiivisen auttamisen muotoja. (Kangas 1997; Jaeger 2006; Kallio 2010.) Aikaisemmissa tutkimuksissa on myös osoitettu, että myönteiset näkemykset huono-osaisista ja rakenteellisten syiden kannatus kietoutuvat tiukasti sosiaaliturvan kannatukseen (esim. Kangas 2003; Kallio ym. 2011).

Edellä mainitun kirjallisuuden perusteella esitämme kaksi viimeistä hypoteesiamme:

H3: Byrokraateista korkeasti koulutetut, pitkään alalla työskennelleet, sosiaalialan koulutuksen saaneet, joskus taloudellisia vaikeuksia kohdanneet ja vasemmistopuolueita sekä vihreitä äänestäneet suhtautuvat positiivisemmin työttömiin ja kannattavat useammin työttömyysturvan tason parantamista kuin muut.

H4: Myönteisesti työttömiin suhtautuvat kannattavat työttömyysturvan tason parantamista useammin kuin muut.

Tutkimusasetelma

Tarkastelemme artikkelissa katutason byrokraattien näkemyksiä työttömistä ja työttömyysturvasta. Tutkimuskysymykset ovat: (1) Miten erilaisia organisaatioita ja auttamisen normeja edustavat katutason byrokraatit asennoituvat työttömiin ja työttömyysturvaan?, (2) onko heidän näkemyksissään eroja?, (3) miten ammatillisuuteen, taloudelliseen tilanteeseen ja ideologiaan liittyvät tekijät selittävät heidän näkemyksiään? ja (4) kytkeytyvätkö normatiiviset näkemykset työttömistä työttömyysturvan kannatukseen?

Tutkimuksen aineistona käytämme syksyllä 2011 hyvinvointivaltion ammattilaisilta kerättyä kyselyä. Sähköinen kysely lähetettiin vastaajien työsähköposteihin. Kelalaisille lähetettiin 1 500 kyselyä. Tämä oli satunnaisotos kaikista paikallistoimistojen 3 717 etuus-käsittelijästä. Käsittelijät työskentelivät vakuutus- ja asiakassihteereinä sekä asiakasneuvojina. Kelalaisille tehtiin kaksi muistutuskierrosta. Vastausprosentti on noin 60 ja tapausten määrä 887. Diakonityöntekijöiden kysely lähetettiin kaikille Suomen evankelisluterilaisen kirkon diakoniatyöntekijöille. Vastaajina olivat sekä diakonit että diakonisat, sillä molemmat ryhmät tekevät samantyyppistä työtä kirkon piirissä. Kysely lähti 1 237 diakoniatyöntekijälle Kirkon keskushallinnon kautta. Diakoniatyöntekijöille tehtiin kaksi muistutuskierrosta. Vastausprosentti on noin 57 ja tapausten määrä 707. Sosiaalityöntekijöiden kysely lähetettiin kuntien sosiaalityöntekijöille, jotka olivat ilmoittaneet Talentia-ammattiliitolle sähköpostiosoitteensa. Suomenkielinen lomake lähetettiin 1 987 sosiaalityöntekijälle, ruotsinkielinen 150 sosiaalityöntekijälle. Kyseessä oli kokonaisotos Talentiaan kuuluvista kuntien sosiaalityöntekijöistä, jotka olivat antaneet sähköpostiosoitteensa liitolle. Arvion mukaan yhteensä noin 1 600 henkilöä sai lomakkeen johtuen esimerkiksi vanhentuneista sähköpostiosoitteista. Vastausprosentti on noin 33 ja tapausten määrä 530. Yksityisten työttömyysvakuu-

tuslaitosten käsittelijöille kysely lähti toimistojen esimiesten kautta, koska listaa heidän sähköpostiosoitteistaan ei ollut saatavilla. Koska emme tiedä, kuinka paljon kassojen käsittelijöitä tarkalleen on tai kuinka moni esimiehistä lopulta välitti aineiston alaisilleen, emme voineet laskea heidän osaltaan vastausprosenttia. Yksityisten työttömyyskassojen käsittelijöiden määrä aineistossa on 189, mikä on karkeiden arvioiden mukaan noin puolet kyseisessä ammatissa toimivista. Aineiston tapausten kokonaismäärä on 2 314.

Vastemuuttujina käytämme useaa väitettä: (1) Useimmat ihmiset, jotka saavat työttömyystukea, ovat todella sen tarpeessa, (2) Useimmat työttömyysturvan varassa elävät ovat laiskoja, ja heiltä puuttuu halu ratkaista ongelmansa, (3) Useimmat työttömät ovat osallistuneet tai osallistuvat tulevaisuudessa hyvinvointivaltion rahoitukseen, (4) Työmarkkinatuen tasoa tulisi parantaa ja (5) Työttömyyden peruspäivärahan tasoa tulisi parantaa. Vastausvaihtoehdot väitteisiin ovat: (1) täysin eri mieltä, (2) osittain eri mieltä, (3) en ole samaa enkä eri mieltä, (4) osittain samaa mieltä, (5) täysin samaa mieltä.

Kolme ensimmäistä vastemuuttujaa mittaavat byrokraattien normatiivisia näkemyksiä työttömistä. Näissä keskitytään työttömiin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, jotka oletettavasti vaikuttavat siihen, kuinka oikeutettuina byrokraatit näkevät heidät kollektiivisesti järjestettyyn apuun. Ensimmäinen vasteista liittyy avun tarpeeseen ja toinen kontrolliin eli pystyykö työtön itse vaikuttamaan tilanteeseensa vai onko ahdinko seurausta esimerkiksi huonoista valinnoista. Kolmas mittaa vastavuoroisuutta eli sitä, uskooko avunantaja, että työttömät auttavat vastavuoroisesti häntä rahoittamalla tulevaisuudessa kollektiivisesti järjestettyä turvaa.

Selittävinä muuttujina käytämme jakoa eri byrokraattiryhmiin. Muuttuja liittyy organisaatioiden, avun normien ja professionalisoitumisen eroihin. Ammatillisuutta/professionaalisuutta mittaamme myös koulutuksella (vähintään alempi yliopistotutkin-

to, AMK, opisto ja ammatillinen koulutus/ylioppilas/perusaste), sosiaalialan koulutuksella (kyllä, ei) ja työkokemuksen pituudella (0–5, 6–10, 11–20 ja 21 vuotta tai enemmän). Taloudellista tilannetta lähestymme vastaajan subjektiivisella kokemuksella toimeentulostaan (toimeentulo hyvin helppoa, helppoa, vain pieniä vaikeuksia ja vaikeaa). Ideologiaa mittaamme vastaajan puoluekannalla (mitä puoluetta on äänestänyt viime vaaleissa). Oikeistoa edustavat kokoomus, keskusta, rkp ja kristillisdemokraatit. Ryhmä muut/politiittisesti passiiviset sisältävät ne, jotka eivät äänestäneet viime vaaleissa, eivät halunneet kertoa puoluettaan tai äänestivät sellaisia pieniä ryhmittymiä, joita on vaikea sijoittaa oikeistovasemmistoakselille. Vihreät muodostavat oman luokkansa. Vasemmistoliittoa ja sosialidemokraatteja äänestäneet edustavat vasemmistoa. Taustamuuttujien jakaumat on esitetty liitetaulukossa 1.

Suorien jakaumien lisäksi käytämme binaarista logistista regressioanalyysiä. Mallit on rakennettu siten, että ensimmäisessä mallissa ei ole koulutusmuuttujaa, toisessa on. Koulutus ja byrokraattiryhmä korreloivat vahvasti keskenään ja siksi oli tarpeen tehdä malli myös ilman koulutusmuuttujaa. Työttömyysturva-asenteiden kohdalla kolmas malli sisältää lisäksi normatiiviset näkemykset työttömistä. Työttömyysturvamuuttujaa varten teimme summamuuttujan kahdesta erillisestä väitteestä eli työmarkkinatuen tasoa tulisi parantaa ja peruspäivärahan tasoa tulisi parantaa. Yhdessä ne mittaavat työttömyysturvan kannatusta (Cronbachin $\alpha=0,911$). Uusi muuttuja luokiteltiin dikotomiseksi 2–7 ja 8–10. Logistista regressioanalyysia varten työttömiä koskevat muuttujat luokiteltiin dikotomisiksi, jolloin arvon 1 saavat täysin ja osittain samaa mieltä olevat ja arvon 0 muut vastaukset. Raportoimme malleissa vetosuhteet, tilastolliset merkitsevyydet ja keskivirheet. Vertailuryhmän arvo on yksi, jolloin tuloksia tulkitaan seuraavasti: Jos vetosuhte on yli yksi, kyseinen ryhmä kannattaa väitettä

enemmän kuin vertailuryhmä. Jos vetosuhte on alle yksi, kyseinen ryhmä kannattaa vähemmän väitettä kuin vertailuluokka.

Tulokset

Tulosten mukaan katutason byrokraatit suhtautuvat valtaosin myönteisesti työttömiin (ks. taulukko 2) ja näkevät täten heidät oikeutettuina kollektiivisesti järjestettyyn apuun. Lähes kaikki vastaajista luottavat, että työttömyysturva menee tarpeeseen. Vähemmistö vastaajista uskoo työttömien olevan laiskoja tai epäilee, etteivät he osallistu hyvinvointivaltion kustannuksiin. Byrokraattiryhmien välillä on kuitenkin eroja. Sosiaali- ja diakoniatyöntekijöiden näkemykset työttömistä ovat varsin myönteiset ja yhteneväiset. Vastaavasti Kelan ja työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijöiden näkemykset ovat keskenään samantyyppisiä ja kriittisemmät kuin edellä mainituilla. Kriittisimmin työttömiin suhtautuvat Kelan käsittelijät. Heistä joka neljäs uskoo työttömien olevan laiskoja ja noin 70 prosenttia luottaa työttömien osallistuvan osaltaan hyvinvointivaltion rahoitukseen. Vastaavat prosenttiosuudet ryhmistä myönteisimmin suhtautuvilla sosiaalityöntekijöillä ovat 7 ja 80.

Kaikki byrokraattiryhmät asennoituvat myös työttömyysturvan tason parantamiseen positiivisesti. Enemmistö vastaajista näkee, että työmarkkinatuen ja työttömyyden peruspäivärahan tasoa tulisi parantaa. Eniten parannuksia kannattavat sosiaali- ja diakoniatyöntekijät (runsaat 80 prosenttia). Kelan ja työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijöistäkin noin 70 prosenttia tukee tason nostoa.

Seuraavaksi tarkastelemme katutason byrokraattien näkemyksiä työttömistä logistisella regressioanalyysillä, jolloin on mahdollista vakioda valittujen selittävien tekijöiden vaikutukset toisillaan. Taulukossa 3 on raportoitu myös prosentuaaliset osuudet selittävien tekijöiden mukaan koko aineiston tasolla. Monimuuttuja-analyysiä työttömien

Taulukko 2. Katutason byrokraattien näkemykset työttömistä ja asenteet työttömyysturvasta. Taulukossa raportoitu prosentuaaliset osuudet ja n:t niistä, jotka ovat täysin tai osittain samaa mieltä väitteiden kanssa.

	Sosiaalityöntekijät	Diakonia-työntekijät	Kelan käsittelijät	Työttömyysvakuutus-käsittelijät
Näkemykset työttömistä				
Työttömyystuki menee tarpeeseen	95 (497)	97 (681)	91 (800)	90 (169)
Työttömät ovat laiskoja	7 (36)	11 (76)	25 (221)	18 (33)
Työttömät osallistuvat kustannuksiin	80 (418)	74 (521)	69 (608)	79 (148)
Asenteet työttömyysturvasta				
Työmarkkinatuen tasoa tulisi parantaa	82 (435)	81 (571)	68 (591)	69 (129)
Työttömyyden peruspäivärahan tasoa tulisi parantaa	84 (441)	84 (589)	70 (612)	67 (125)

avun tarvetta mittaavalla muuttujalla ei esitetä, sillä tämän väitteen kohdalla byrokraatit ovat hyvin yksimielisiä.

Kuten suorista jakaumista ilmenee, Kelan käsittelijät ja työttömyysvakuutuslaitoksissa työskentelevät uskovat sosiaalityöntekijöitä useammin, että työttömät ovat laiskoja. Koulutustaustan vakioiminen vaikuttaa kuitenkin niin, että erot ryhmien välillä pienevät, mutta eivät poistu Kelan käsittelijöiden osalta. Nyt tilastollisesti merkitsevästi useammin laiskuusväittämää tukevat vain Kelan käsittelijät. Sosiaali- ja diakoniatyöntekijät eivät eroa toisistaan kummassakaan mallissa.

Tulosten mukaan vähän aikaa alalla työskennelleet ja muut kuin yliopistollisen koulutuksen saaneet uskovat muita useammin, että työttömät ovat laiskoja. Mielenkiintoista on nimenomaan se, että laiskuusväittämän kanssa samaa mieltä ovat useammin ammattikorkeakoulun käyneet kuin yliopistossa tutkinnon suorittaneet. Lisäksi keskiasteen opiston suorittaneet suhtautuvat myönteisemmin työttömiin kuin ammattikorkeakoulun suorittaneet. Oikeistopuolueiden ja luokan muut/passiiviset äänestäjät ovat useammin laiskuusväittämän kannalla kuin vasemmistoa kannattavat.

Katutason byrokraatit eivät eroa merkittävästi toisistaan väitteen ”työttömät osallistuvat kustannuksiin” osalta. Tulosten mukaan

vähän aikaa alalla työskennelleet, vähän koulutetut ja oikeistopuolueita äänestäneet uskovat työttömien osallistuvan hyvinvointivaltion rahoitukseen harvemmin kuin kauan alalla työskennelleet, korkeasti koulutetut ja vasemmiston tukijat. Toisaalta ne, joilla menee taloudellisesti hyvin, uskovat muita useammin työttömien osallistuvan myös kollektiivisesti järjestetyn turvan rahoittamiseen tulevaisuudessa.

Taulukossa 4 esitetään monimuuttujamallit koskien työttömyysturvaa mittaavia muuttujia. Ryhmien väliset erot työttömyysturvan parantamisen osalta ovat hyvin samantyyppisiä kuin suhtautumisessa työttömiin. Edelleen etuuskäsittelijät erottuvat selvästi diakonia- ja sosiaalityöntekijöistä pienemmällä halukkuudella parantaa työttömyysturvaa. Samoin vähemmän työkokemusta omaavilla, hyvin toimeen tulevilla sekä oikeistoa äänestävillä byrokraateilla on vähemmän halukkuutta parantaa työttömyysturvan tasoa. Lisäksi samat byrokraatit, jotka suhtautuivat syyllistäen työttömiin, ovat huomattavasti vähemmän halukkaita parantamaan työttömyysturvaa. Koulutustaustalla on merkitystä vain silloin, kun otetaan mukaan vakiointeihin muiden tekijöiden ohella se, kuinka suhtautuu työttömiin. Nimenomaan kaikkein alhaisimman koulutuksen saaneet kannattavat työttömyysturvan tason parantamista. Tulos

Taulukko 3. Suhtautuminen työttömiin. Binaarinen logistinen regressioanalyysi ja suorat jakaumat. Malleissa raportoitu vetosuhteet, tilastolliset merkitsevyydet, keskiarvot sulkeissa ja selityssasteet.

	Työttömät laiskoja			Työttömät osallistuvat kustannuksiin		
	% (n)	Malli 1	Malli 2	% (n)	Malli 1	Malli 2
Sosiaalityöntekijä		1,00	1,00		1,00	1,00
Diakoniatyöntekijä		1,38 (0,22)	0,98 (0,26)		0,91 (0,15)	1,03 (0,19)
Kelan käsittelijä		2,71*** (0,25)	1,96* (0,28)		0,83 (0,19)	0,93 (0,21)
Työttömyysvakuutus-käsittelijä		1,97* (0,32)	1,34 (0,35)		1,22 (0,27)	1,46 (0,29)
Sosiaalialan koulutus	10 (141)	0,71 (0,19)	0,75 (0,20)	76 (1042)	1,13 (0,17)	1,09 (0,17)
Ei sosiaalialan koulutusta	24 (225)	1,00	1,00	71 (649)	1,00	1,00
Työkokemusta 0-5 vuotta	24 (138)	1,72** (0,16)	1,73** (0,17)	68 (395)	0,63** (0,13)	0,62** (0,14)
6-10	16 (68)	1,27 (0,18)	1,34 (0,19)	73 (306)	0,78 (0,15)	0,76 (0,15)
11-20	11 (62)	0,75 (0,19)	0,79 (0,19)	79 (449)	1,07 (0,14)	1,08 (0,14)
21 vuotta tai enemmän	14 (93)	1,00	1,00	77 (524)	1,00	1,00
Perusk., yo, ammattik.	29 (98)		2,38*** (0,22)	68 (226)		0,68* (0,19)
Keskiasteen opisto	15 (109)		1,50 (0,21)	74 (539)		0,85 (0,17)
AMK	19 (96)		1,79** (0,21)	70 (347)		0,85 (0,17)
Vähintään alempi yliopistollinen korkeakoulututkinto	9 (60)		1,00	79 (561)		1,00
Toimeentulo hyvin helppoa	15 (42)	0,96 (0,22)	1,05 (0,23)	82 (221)	1,61* (0,20)	1,54* (0,20)
Helppoa	15 (137)	0,77 (0,17)	0,82 (0,17)	74 (690)	1,12 (0,14)	1,09 (0,14)
Pieniä vaikeuksia	16 (109)	0,84 (0,17)	0,85 (0,18)	73 (487)	1,08 (0,21)	1,07 (0,15)
Vaikeaa	19 (76)	1,00	1,00	71 (288)	1,00	1,00
Puoluekanta						
Oikeisto	18 (147)	1,78** (0,17)	1,76** (0,17)	73 (599)	0,65** (0,14)	0,67** (0,14)
Muut/passiiviset	20 (136)	1,70** (0,17)	1,63** (0,18)	67 (447)	0,53*** (0,14)	0,56*** (0,14)
Vihreät	8 (19)	0,78 (0,28)	0,83 (0,29)	83 (190)	1,12 (0,21)	1,11 (0,21)
Vasemmisto	11 (62)	1,00	1,00	81 (445)	1,00	1,00
N		2226	2200		2227	2200
Selityssaste (Nagelkerke R)		0,11	0,13		0,05	0,05

 Tilastollinen merkitsevyytaso $p < 0,05$; * $p < 0,01$; ** $p < 0,001$; ***

on mielenkiintoinen, sillä kyseinen ryhmä uskoo muita useammin työttömien olevan laiskoja. Tämä ristiriita on todennäköisesti seurausta intresseistä, sillä matalasti koulutettujen työttömyysriski on suuri.

Yhteenveto tuloksista

Asettamamme ensimmäinen hypoteesi sai tukea tuloksistamme. Tutkimuksemme mukaan katutason byrokraatit suhtautuivat varsin myönteisesti työttömiin ja työttömyysturvavan parantamiseen. Myös aikaisempien tutkimusten mukaan sosiaalityöntekijöiden nä-

kemykset työttömistä ovat olleet positiivisia ja he sekä Kelan käsittelijät näkevät selvästi harvemmin köyhyyden johtuvan yksilöllisistä syistä kuin kansalaiset yleensä (Blomberg ym. 2013; Kallio ym. 2013; Niemelä 2010). Aikaisemmassa tutkimuksessa on tuotu myös esille, että byrokraattien suhtautumisen toimeentulotuen saajiin on samalla tavalla myönteistä. Toimeentulotuen saajien nähtiin olevan oikeutettuja saamaansa tukeen. (Kallio 2013.)

Myös toinen hypoteesimme sai vahvistusta. Sosiaali- ja diakoniatyöntekijät suhtautuivat myönteisemmin työttömiin ja työttömyysturvavan parannuksiin. Erot tosin hieman pie-

Taulukko 4. Työttömyysturvan tason parantamisen kannatus. Binaarinen logistinen regressioanalyysi ja suorat jakaumat. Malleissa raportoitu vetosuhteet, tilastolliset merkitsevyydet, keskivirheet sulkeissa ja selitysasteet.

	% (n)	Malli 1	Malli 2	Malli 3
Sosiaalityöntekijä		1,00	1,00	1,00
Diakoniatyöntekijä		0,88 (0,16)	0,76 (0,19)	0,75 (0,19)
Kelan käsittelijä		0,49*** (0,19)	0,41*** (0,21)	0,42*** (0,21)
Työttömyysvakuutus­käsittelijä		0,47** (0,25)	0,37*** (0,27)	0,36*** (0,27)
Sosiaalialan koulutus	79 (1074)	1,24 (0,16)	1,20 (0,17)	1,16 (0,17)
Ei sosiaalialan koulutusta	65 (588)	1,00	1,00	1,00
Työkokemusta 0-5 vuotta	65 (374)	0,55*** (0,14)	0,54*** (0,15)	0,58*** (0,15)
6-10	71 (299)	0,65** (0,15)	0,66** (0,15)	0,68* (0,16)
11-20	75 (425)	0,83 (0,14)	0,84 (0,14)	0,80 (0,15)
21 vuotta tai enemmän	79 (537)	1,00	1,00	1,00
Perusk., yo, ammattik.	70 (235)		1,38 (0,19)	1,56* (0,19)
Keskiasteen opisto	73 (524)		1,20 (0,16)	1,27 (0,16)
AMK	72 (354)		1,36 (0,16)	1,44* (0,17)
Vähintään alempi yliopistollinen korkeakoulututkinto	75 (530)		1,00	1,00
Toimeentulo hyvin helppoa	67 (181)	0,53** (0,19)	0,53** (0,19)	0,49*** (0,19)
Helppoa	71 (659)	0,67** (0,15)	0,67** (0,15)	0,64** (0,15)
Pieniä vaikeuksia	74 (497)	0,82 (0,15)	0,82 (0,16)	0,79 (0,16)
Vaikeaa	78 (315)	1,00	1,00	1,00
Puoluekanta				
Oikeisto	70 (570)	0,66** (0,14)	0,65** (0,14)	0,69** (0,14)
Muut/passiiviset	74 (491)	0,91 (0,11)	0,87 (0,14)	0,97 (0,15)
Vihreät	71 (160)	0,70 (0,19)	0,71 (0,19)	0,70 (0,19)
Vasemmisto	77 (428)	1,00	1,00	1,00
Syyttää työtöntä	57 (203)			0,52*** (0,13)
Muut	76 (1448)			1,00
Uskoo työttömän vastavuoroisuuteen	75 (1265)			1,55*** (0,11)
Muut	65 (385)			1,00
N		2218	2191	2168
Selitysaste (Nagelkerke R)		0,08	0,08	0,11

Tilastollinen merkitsevyytaso p<0,05; * p<0,01; ** p<0,001; ***

nenivät työttömien käyttäytymistä koskien vastaajien koulutustaustat vakioitiin. Sosiaali- ja diakoniatyöntekijöiden myönteisemmät asenteet olivat osittain seurausta siitä, että he ovat korkeammin koulutettuja kuin Kelan ja työttömyysvakuutuslaitosten käsittelijät. Koulutustausta ei kuitenkaan pienentänyt työntekijäryhmien välisiä asenne-eroja kun tarkastelimme työttömyysturvan tason parantamista.

Myös kolmas hypoteesi sai vahvistusta eli pidempään alalla työskennelleet, taloudelli-

sia vaikeuksia kohdanneet sekä vasemmistopuolueita ja vihreitä äänestäneet suhtautuivat positiivisemmin työttömiin ja kannattivat useammin työttömyysturvan tason parantamista. Koulutus sen sijaan jakoi mielipiteitä hieman ristiriitaisesti. Matalasti koulutetut suhtautuivat syyttävimmän työttömiin, mutta kannattivat eniten työttömyysturvan tason nostoa. Yhtä lailla neljäs hypoteesi sai tukea eli myönteisesti työttömiin suhtautuvat kannattavat myös muita useammin työttömyysturvan parantamista.

Pohdinta

Suomalaiset työttömät eivät ole laiskoja, mikäli uskomme heidän kanssaan säännöllisesti tekemisissä olevaa neljää byrokraattiryhmää. Itse asiassa myönteisemmin työttömiin suhtautuivat juuri ne byrokraatit, jotka tekevät heidän kanssaan eniten kasvokkain asiakastyötä eli sosiaalityöntekijät ja diakoniatyöntekijät. Julkiseen keskusteluun nousee aika ajoin ajatus siitä, että työttömät ovat syyllisiä itse omaan tilanteeseen. Tutkimuksissa ei kuitenkaan ole osoitettu, että työttömien työhalu olisi jollain tavoin erityisen alhainen (esim. Ervasti 2003).

Artikkelin tulosten perusteella työttömät voivat ainakin periaatteessa saada oikeudenmukaista kohtelua julkiselta sektorilta. Sosiaaliturvan kehittämisen kannalta tulos kertoo siitä, että työttömien kanssa jatkuvasti työnsä kautta tekemisissä olevien byrokraattien mielestä työttömyysturvan tasoa tulisi nostaa. Sosiaaliturvan, ja tässä tapauksessa erityisesti työttömyysturvan, kehittämisen kannalta saattaisikin olla tärkeää ottaa huomioon nykyistä selvemmin katutason byrokraattien asiantuntemus. Heidän näkemysten mukaan työttömät tuntuvat kaipaavan enemmän porkkana- kuin keppilinjaa.

Syitä mielipiteiden eroille byrokraattien välillä voidaan pohtia olevan ainakin kolme. Ensinnäkin mielipiteiden taustalla on, että Kelan käsittelijät ja työttömyysvakuutus-käsittelijät työskentelevät erityyppisten asiakkaiden kanssa. Sosiaali- ja diakoniatyöntekijöiden asiakkaat ovat enemmän moniongelmaisia. Toki Kelankin käsittelijät ja työttömyysvakuutus-käsittelijät kohtaavat moniongelmaisia asiakkaita, mutta näiden ammattilaisten auttamiskeinot ovat suppeammat. Etuuskäsittelijät myös näkevät asiakkaan elämäntilanteesta vain taloudellisen puolen kun taas sosiaali- ja diakoniatyöntekijät ja ovat tekemisessä muidenkin kuin taloudellisten ongelmien kanssa. Neljästä eri ammattiryhmästä vain työttömyysvakuutus-käsittelijät ovat tekemisissä yksinomaan työttömien

kanssa. Muut kolme katutason byrokraattiryhmää tekevät töitä pääosin työssä olevien kanssa. Tuloksiin ei näin voi olla vaikuttamatta se, että nimenomaan työttömyysvakuutus-käsittelijät kohtaavat työssään vain työttömiä. Toisaalta Kelan etuuskäsittelijät kohtaavat myös muita kuin työttömiä, mutta siitä huolimatta heidän asenteensa työttömiä kohtaan ovat enemmän samankaltaisia työttömyysvakuutus-käsittelijöiden kanssa kuin sosiaali- tai diakoniatyöntekijöiden. Luultavasti samankaltaisuus Kelan käsittelijöiden ja työttömyysvakuutus-käsittelijöiden mielipiteissä selittyykin sillä, että heidän asiakasryhmänsä ovat erilaisia kuin sosiaali- ja diakoniatyöntekijöiden. Lisäksi yhtenä selittäjänä tekijänä lienee, että jälkimmäisen ryhmän byrokraatit tekevät työtään asiakkaidensa kanssa pääosin kasvokkain, kun etuuskäsittelijöille asiakkaat näyttäytyvät lähinnä ”paperien muodossa”.

Toinen tekijä mielipide-erojen taustalla saattaa olla, että alun perin arvoiltaan ja sitä kautta mielipiteiltään erityyppiset ihmiset hakeutuvat erilaisiin ammatteihin. Tämän valikoitumisen lisäksi koulutusjärjestelmä tuottaa eroja. Valtaosalla vakuutus-käsittelijöistä ei ole sosiaalialan koulutusta. Koulutusjärjestelmien, kuten sosiaalialan koulutuksen, välityksellä opiskelijoiden ajattelumallit muuttuvat. Tämä näkyy myös diakonia- ja sosiaalityöntekijöiden mielipiteissä. Professionille ominaisena piirteenä on pidetty yhteistä arvomaailmapohjaa. Arvomaailmaa rakennetaan jo opiskeluiden aikana (esim. Weiss ym. 2005). Yhteisen arvopohjan olemassaolo näkyykin kun tarkastellaan suhtautumista työttömiin ja työttömyysturvan tasoon.

Kolmas syy mielipiteiden erilaisuudelle voi löytyä intresseistä. Intressipohjaisella näkökulmalla on mahdollista selittää ainakin mielipiteitä työttömyysturvan nostosta. On sekä sosiaali- että diakoniatyöntekijöiden intressinä, että työttömyysturvan tasoa nostetaan. Tämä näkyisi heidän asiakkaidensa elämäntilanteen paranemisena. Mikäli työttö-

myydyttä nostettaisiin, vähenisi esimerkiksi toimeentulotuessa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden asiakkaiden määrä. Näin itse moniongelmaisten asiakkaiden auttamiselle vapautuisi enemmän aikaa. Aiempi kyselytutkimus kun on tuonut esille, että nykyisellään sosiaalityöntekijöiden mahdollisuudet tehdä ammattieettisesti kestävä työtä ovat heikentyneet (Mänttari-Van Der Kuip 2013). Jos sosiaalityöntekijästä uhkaa tulla vain nykyistä enemmän ”rahanjakoautomaatti”, on profession autonomia vaarassa. Tällöin hänen ammatillinen vapautensa ja asiantuntemuksensa kapeutuvat vastaavalle tasolle Kelan käsittelijän tai työttömyysvakuutuskesittelijän kanssa. Profession olennaisena piirteenä kuitenkin on vankka oma asiantuntemus ja siihen perustuvan harkintavallan käyttö.

Ongelmana intressipohjaisessa näkökulmassa on, että Kelan käsittelijöiden tai työttömyysvakuutuskesittelijöiden työhön tai työmäärään työttömyysturvan nostolla tai laskulla ei ole juuri vaikutusta. Siten heidän mielipiteitään ei pystytä lähestymään intressien kautta. Näiden ryhmien välillä suhtautumisessa työttömiin tai työttömyysturvan korostuksiin ei ole juuri eroa. Tämä voi olla seurausta siitä, että asiakkaat ovat suurelta osin samoja ja työ hyvin samankaltaista. Myös kummankaan ammattiryhmän edustajilla ei ole omia työnkuvaan liittyviä erityisiä intressejä, joiden vuoksi he haluaisivat korottaa työttömyysturvaa.

Katutason byrokraattien ja erityisesti sosiaali- ja diakoniatyöntekijöiden myönteinen suhtautuminen työttömiin ei ole aiemman professiotutkimuksen valossa erityisen yllättävä tulos (vrt. Saarinen 2010). Suomalaisessa mallissa professiot, kuten lääkärit, opettajat ja sosiaalityöntekijät, ovatkin tiukasti linkittyneet julkiseen sektoriin työpaikkojensa kaut-

ta. Tämä näkyy mielipiteissä itse hyvinvointivaltion eri järjestelmistä mutta myös suhtautumisessa eri auttamisen kohteena oleviin ryhmiin.

Artikkelissa käytetty aineisto on uniikki niin kotimaisesti kuin kansainvälisestikin. Aiemmin ei ole kerätty aineistoa, jonka kautta olisi pystytty vertailemaan eri katutason byrokraattien näkemyksiä jostain tietystä asiakasryhmästä. Aineiston suurin ongelma on sosiaalityöntekijöiden alhainen vastausaktiivisuus. Emme pysty arvioimaan tarkemmin, onko jokin tietty ryhmä sosiaalityöntekijöiden sisällä jättänyt vastaamatta. Voidaan kuitenkin olettaa, että mitään erityisen pahoja vinoumia aineistossa ei ole, jos tarkastellaan tiettyjä taustamuuttujia, eli ikää ja sukupuolta, aiemman vuonna 2008 kerätyn sosiaalityöntekijäkyselyn jakaumien kanssa (ks. Blomberg ym. 2013). Toki vertaaminen on tiettyssä mielessä haasteellista, sillä aiemmassa kyselyssä vastaajaryhmänä olivat kaikki sosiaalityöntekijät, kun taas tämän artikkelin aineistossa mukana olivat ainoastaan kunta-alan sosiaalityöntekijät.

Jatkossa vertailuryhmäksi olisi tärkeää saada myös sosiaalitoimistojen etuuskäsittelijät. Ovatko heidän asenteensa samantyyppisiä työttömyysvakuutuskesittelijöiden ja Kelan käsittelijöiden kanssa? Ainakin Kelan käsittelijöiden ja sosiaalitoimistojen etuuskäsittelijöiden työssä ja koulutustaustassa on paljon samoja piirteitä. Esimerkiksi suuremmissa kunnissa toimeentulotuen etuuskäsittelijät eivät tapaa asiakasta juuri kasvokkain, vaan vuorovaikutus tapahtuu puhelimitse ja kirjallisesti (ks. tarkemmin Saikku & Kuivalainen 2013). Samankaltaisten työntekijöiden ja koulutustaustojen vuoksi voidaan heillä olettaa olevan myös samankaltaiset näkemykset asiakkaista.

Kirjallisuus

- van Aerschot, P. (2011) *Activation Policies and the Protection of Individual Rights. A Critical Assessment of the Situation in Denmark, Finland and Sweden*. Farnham: Ashgate.
- Albrekt Larsen, C. (2006) *The Institutional Logic of Welfare Attitudes. How Welfare Regimes Influence Public Support*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited.
- Alesina, A. & Glaser, E. (2004) *Fighting Poverty in the US and Europe. A World of Difference*. Oxford: Oxford University Press.
- Appelbaum, L. (2001) The Influence of Perceived Deservingness on Policy Decisions Regarding Aid to the Poor. *Political Psychology* 22 (3), 419–442.
- Blomberg, H., Kroll, C., Kallio, J. & Erola, J. (2013) Social workers' perceptions of the causes of poverty in the Nordic countries. *Journal of European Social Policy* 23 (1), 68–82.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2005) Privatisation as professionalisation? Attitudes, motives and achievements among Swedish social workers. *European Journal of Social Work* 8 (1), 39–62.
- Ellis, K. (2007) Direct payments and Social Work Practice: The Significance of "Street-Level Bureaucracy" in Determining Eligibility. *British Journal of Social Work* 37 (2), 405–422.
- Ervasti, H. (2003) Kuka haluaa töihin? Aktiivisten ja passiivisten työttömien profiilit. Teoksessa V.-M. Ritakallio (toim.) *Riskit, instituutiot ja tuotokset. Esseitä hyvinvointitutkimuksesta* professori Olli Kankaan täyttäessä 50 vuotta. Turku: TCWR.
- Evans, T. (2010) *Professional Discretion in Welfare Services. Beyond Street-Level Bureaucracy*. Farnham: Ashgate.
- Evans, T. (2012) Organisational Rules and Discretion in Adult Social Work. *British Journal of Social Work* 42 (1), 1–20.
- Evertsson, L. (2000) The Swedish Welfare State and the Emergence of Female Welfare State Occupations. *Gender, Work and Organization* 7 (4), 230–241.
- Freidson, E. (2001) *Professionalism. The Third Logic*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Halleröd, B. (2004) What I Need and What the Poor Deserve: Analyzing the Gap between the Minimum Income Needed for Oneself and the View of an Adequate Norm for Social Assistance. *Social Forces* 83 (1), 35–59.
- Hiilamo, H. (2010) Laman uhrien auttaminen diakoniatyössä 1990-luvulla. *Diakonian tutkimus* 7 (1), 7–26.
- Hosmer, D. & Lemeshow, S. (2000) *Applied Logistic Regression*. New York: A Wiley-Interscience Publication.
- Jaeger, M. (2006) What makes People Support Public Responsibility for Welfare Provision: Self-interest or Political Ideology. *Acta Sociologica* 49 (3), 321–338.
- Jaeger, M. (2009) United but divided: Welfare regimes and the level and variance in public support for redistribution. *European Sociological Review* 25 (6), 723–737.
- Jones, L. (1994) Direct Service Workers' Attitudes toward Employment, Unemployment, and Client's Problems. *Journal of Social Service Research* 19 (1-2), 161–179.
- Kallio, J. (2010) *Hyvinvointipalvelujärjestelmän muutos ja suomalaisten mielipiteet 1996–2006*. Helsinki: Kela.
- Kallio, J. (2013) Sosiaalityöntekijöiden, diakoniatyöntekijöiden ja etuuskäsittelijöiden näkemykset toimeentulotuen saajista. *Diakonian tutkimus* 10 (1), 39–65.
- Kallio, J., Blomberg, H. & Kroll, C. (2011) Suomalaisten sosiaalityöntekijöiden mielipiteet köyhiin kohdistuvista auttamisstrategioista. *Janus* 19 (3), 251–268.
- Kallio, J., Blomberg, H. & Kroll, C. (2013) Social workers' attitudes towards the unemployed in the Nordic countries. *International Journal of Social Welfare* 22 (2), 219–229.
- Kananen, J. (2011) *Modern Societal Impulses and their Nordic Manifestations. On Emancipation and Constraint in Societal Development*. Helsinki: Helsinki University.
- Kangas, O. & Sikiö, J. (1996) Kunnon kansalaisia vai laiskoja lurjuksia? Suomalaisten käsitykset toimeentulotuen saajista. Teoksessa O. Kangas & V.-M. Ritakallio (toim.) *Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa*. Helsinki: Stakes, 107–136.
- Kangas, O. (1995), Attitudes on means-tested social benefits in Finland, *Acta Sociologica*, 38 (4), 299–310.
- Kangas, O. (1997) Self-Interest and the common good: The impact of Norms, selfishness and con-

- text in Social policy Opinions. *Journal of Social-Economics* 26 (5), 475–494.
- Kangas, O. (2003) The grasshopper and the ants: popular opinions of the just distribution in Australia and Finland. *Journal of Socio-Economics* 31 (4), 721–743.
- Keiser, L. (1999) State Bureaucratic Discretion and the Administration of Social Welfare Programs: The Case of Social Security Disability. *Journal of Public Administration Research and Theory* 9 (1), 87–106.
- Kirkkojärjestys. Luku 4, pykälä 3.
- Kuivalainen, S. & Niemelä, M. (2010) From Universalism to Selectivism: The Ideational Turn of the Anti-Poverty Policies in Finland. *Journal of European Social Policy* 20 (3), 263–276.
- Kumlin, S. (2002) The personal and the political: How personal welfare state experiences affect political trust and ideology. Göteborg: Department of Political Science.
- Kumlin, S. (2007) Overloaded or undermined? European welfare states in the face of performance dissatisfaction. Teoksessa S Svallfors (toim.) *The political sociology of the welfare state. Institutions, social cleavages, and orientations*. Stanford: Stanford University Press.
- Lee, B., Jones, S. & Lewis, D. (1990) Public Beliefs about the Causes of Homelessness. *Social Forces* 69 (1), 253–265.
- Lepianka, D. (2007) Are the Poor to be Blamed or Pitied? A Comparative Study of Popular Poverty Attributions in Europe. Tilburg: Tilburg University.
- Lepianka, D., van Oorschot, W. & Gelissen, J. (2010) Popular Explanations of poverty in Europe: Effects of Contextual and Individual Characteristics across 28 European Countries. *Acta Sociologica* 53 (1), 53–72.
- Lipsky, M. (1980) *Street-level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York: Russell sage Foundation.
- Ljubotina, O. & Ljubotina, D. (2007) Attributions of Poverty among Social Work and Non-social Work Students in Croatia. *Croatian Medical Journal*. 48 (5), 741–748.
- Mänttari-Van Der Kuip, M. (2013) Julkinen sosiaalityö markkinoistumisen armoilla? *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (1), 5–19.
- Niemelä, M. (2008) Perceptions of the Causes of Poverty in Finland. *Acta Sociologica* 51 (1), 23–40.
- Niemelä, M. (2010) Kelan etuuskäsittelijöiden näkemykset köyhyyden syistä. *Janus* 18 (3), 225–242.
- van Oorschot, W. (2006) Making the difference in Social Europe: Deservingness Perceptions among Citizens of European Welfare States. *Journal of European Social Policy* 16 (1), 23–42.
- van Oorschot, W. (2009) Solidarity towards immigrants in European welfare states. *International Journal of Social Welfare* 17 (1), 3–13
- van Oorschot, W. & Uunk, W. (2007) Welfare Spending and the Public's Concern for Immigrants: Multilevel Evidence for Eighteen European Countries. *Comparative Politics* 40 (1), 63–82.
- Petersen, M., Slothuus, R., Stubager, R. & Togeby, L. (2010) Deservingness versus values in public opinion on welfare: The automaticity of the deservingness heuristic. *European Journal of Political Research* 50 (1), 24–52.
- Pettigrew, T. (2008) Future directions for intergroup contact theory and research. *International Journal of Intercultural Relations* 32 (3) 187–99.
- Ristimäki, T. (2008) Luotaus sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien mielipiteistä toimeentulotuen kehittämisestä. Helsinki: Talentia ry.
- Saikka, P. & Kuivalainen, S. (2013) Toimeentulotukityö kunnissa – organisointi, työnjako ja kokemukset. Teoksessa S. Kuivalainen (toim.) *Toimeentulotuki 2010-luvulla. Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä*. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos, 115–147.
- Sihvo, T. & Uusitalo, H. (1993) *Mielipiteiden uudet ulottuvuudet: Suomalaisten hyvinvointivaltiota, sosiaaliturvaa sekä sosiaali- ja terveystalvueluja koskevat asenteet vuonna 1992*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.
- Talentia (2009) *Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet*. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Ammattieettinen lautakunta.
- Weber, M. (1947) *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: The Free Press.
- Weiss, I., Gal, J., Cnaan, R. & Majlaglic, R. (2002) What kind of Social Policy do Social Work Students Prefer?: A Comparison of Students in Three Countries. *International Journal of Social Work* 45 (1), 59–81.
- Weiss, I. (2003) Social Work Students and Social Change: On the Link between Views on Poverty,

Social Work Goals and Policy Practice. *International Journal of Social Welfare* 12 (2), 132–141.

Weiss, I., Gal, J. & Cnaan, R. (2005) Does Social Work Education have an Impact on Social Policy Preferences? A Three-Cohort Study. *Journal of Social Work Education* 41 (1), 29–47.

Weiss, I. & Gal, J. (2007) Poverty in the Eyes of the Beholder: Social Workers Compared to Other Middle-Class Professionals. *British Journal of Social Work* 37 (5), 893–908.

Weiss-Gal, I. & Gal, J. (2007) Social Workers Attitudes towards Social Welfare Policy. *International Journal of Social Welfare* 16 (4), 349–357.

Weiss-Gal, I., Benyamini, Y., Ginzburg, K., Savaya, R. & Peled, E. (2009) Social Workers' and Service Users' Causal Attributions for Poverty. *Social Work* 54 (2), 125–133.

Liitetaulukko 1. Aineiston jakautuminen käytettyjen selittävien tekijöiden ja sukupuolen mukaan % (n).

	Kaikki	Sosiaali- työntekijät	Diakonia- työntekijät	Kelan käsittelijät	Työttömyys- vakuutus­käsittelijät
Mies	8 (188)	7 (37)	9 (61)	9 (76)	7 (14)
Nainen	92 (2092)	93 (486)	91 (637)	91 (794)	93 (175)
Perusk., yo, ammattik.	15 (340)	1 (8)	6 (40)	25 (223)	40 (73)
Keskiasteen opisto	32 (735)	1 (6)	51 (358)	35 (307)	35 (64)
AMK	22 (495)	10 (51)	33 (234)	21 (186)	13 (24)
Vähintään alempi yliopistollinen korkeakoulututkinto	31 (713)	88 (458)	10 (69)	19 (162)	13 (24)
Sosiaalialan koulutus	60 (1378)	98 (518)	95 (671)	19 (169)	11 (20)
Ei sosiaalialan koulutusta	40 (928)	2 (11)	5 (34)	81 (714)	89 (169)
Työkokemusta 0-5 vuotta	26 (587)	21 (109)	16 (113)	36 (307)	31 (58)
6–10	19 (426)	18 (94)	24 (165)	16 (139)	15 (28)
11–20	25 (574)	24 (125)	29 (205)	19 (161)	45 (83)
21 vuotta tai enemmän	30 (690)	38 (200)	31 (215)	30 (259)	9 (16)
Toimeentulo hyvin helppoa	12 (275)	17 (88)	10 (73)	10 (87)	15 (27)
Helppoa	41 (937)	46 (245)	37 (261)	40 (356)	41 (75)
Pieniä vaikeuksia	30 (679)	24 (127)	33 (229)	31 (275)	26 (48)
Vaikeaa	18 (406)	13 (68)	20 (140)	19 (164)	19 (34)
Puoluekanta					
Oikeisto	36 (829)	25 (134)	52 (361)	34 (297)	20 (37)
Muut/passiiviset	29 (672)	18 (93)	28 (195)	37 (326)	31 (58)
Vihreät	10 (230)	20 (103)	6 (44)	7 (57)	14 (26)
Vasemmisto	24 (556)	37 (197)	14 (99)	22 (196)	35 (64)